

Kära vänner!

Nu till jul vill jag och min mor dela med oss av två berättelser som handlar om mat och gemenskap. Berättelserna är utdrag från en bok som vi arbetar med, "Under sagopalmens blad".

Den är en samling berättelser från vardagen i den lilla byn Kauwiya i Sawiyanu-land, Papua Nya Guinea. Som ni alla vet växte jag upp där tillsammans med mina föräldrar och mina två systrar, Laila och Marsha. Här får ni ett smakprov på vad det innebär att leva i djungeln.

Den första berättelsen handlar om det godaste och finaste som någon kan bli bjuden på hos sawiyanu-folket. Sagopalmslarver.

Den andra berättelsen handlar om min sawiyanu-bror Womi, spjutfiske och broderlig kärlek.

Det här är vår kärleksförklaring till sawiyanu-folket som lät oss bli en del av deras familj.

Sagolarver

BLAND ALLT SOM VÄXER i djungeln i Sawiyanoland är sagopalmen inte bara det viktigaste. Den är grunden för människors fysiska tillvaro. Alla delar av palmen används. Bladen ger takläggning till husen och också kläder. De kraftiga bladstjälkarna ger väggmateriel. Men framför allt används sagopalmen för att få mat. Från stammen utvinnes man sagomjöl som bakas till bröd eller kokas till pudding. Vi kommer att berätta mer om sagopalmen och dess många användningsområden i den kommande boken. Den här lilla berättelsen handlar om sagolarven, en riktig delikatess som också kommer från den här palmen.

För en utomstående kan sagolarver vara motbjudande att äta. Men hos sawiyanu-folket är det bland det finaste man kan bjuda någon på. Det är lika lyxigt som att bli bjuden på hummer eller löjrom för oss svenskar. Alla i byn samlas och äter den här delikatessen tillsammans för att understryka den gemenskap och det ömsesidiga beroende invånarna i byn har till varandra.

Sagopalmslarver är en rik proteinkälla. När jag var liten tyckte jag att det smakade lite som en salt buljong. Mamma tycker att det påminner om räkor, fast mjukare.

Det går att påstå att sawiyanerna odlar sagolarver. Så här går det till.

Männen går till träsklandet där sagopalmerna växer och fäller en palm som inte ska användas för att framställa sagomjöl. De klyver den längs med hela stammen och lämnar den så. Efter några veckor kommer de tillbaka för att se hur odlingen har lyckats. Vid en lyckad odling har den klivna sagopalmen jäst och är full av larver. Det är en särskild skalbagge som har lagt sina ägg där och efter en tid har larverna kläckts. Den fräna lukten av jäsningen känns över hela området, rena bryggerilukten!

Larverna kan ätas råa men är godast tillagade på öppen eld. Om de ska ätas råa är det viktigt att man biter av huvudet först. Larverna har små, små krabblänkande klor som de lätt kan klamra sig fast med på tungan. De kan sätta sig fast så hårt att

det blöder. Det krävs skicklighet för att bita av det kloförsedda huvudet på en sagolarv!

Det godaste sättet att tillaga larverna på är att linda dem i mindre palmblad och lägga knytena på elden. Det är viktigt att linda noggrant och i flera blad. Larverna innehåller mycket vätska, och man vill absolut inte att den ska läcka ut. Larvskinnet är segt, men elden gör det mörkt och lätt att tugga i sig. Men se upp! Det är viktigt att inte låta larverna ligga för länge på elden och bli uttorkade och börja likna russin.

När larverna är klara har värmen från elden gjort dem lite uppsvällda. När hela byn sitter samlad, så läggs tallriksstora blad ut runt elden, ett för varje person. Sedan ska alla larver fördelas på bladen.

Som till alla måltider äter sawiyanerna sago till larverna. För just den här rätten tyckte jag alltid att det var godast med sagopudding. Då kunde man äta dem genom att doppa en klump av den kletiga puddingen i bladtallriken med larver. Mamma och pappa föredrog det torra sagobrödet som tilltugg.

Där satt vi, mitt i byn, bland sawiyanu-folket och var lika mycket del av deras familj, som de var av vår. Sådana här minnen är några av de finaste jag har från min uppväxt hos sawiyanerna.

Min bror Womi och spjutfisket

DET FINNS MÅNGA MÄNNISKOR bland sawiyanu-folket som har lämnat djupa avtryck i våra liv, och inte minst i mitt. En av dem är Womi. Womi och jag kallade varandra *auwa* 'bror', därför att Womi var föräldralös och såg på mina föräldrar som *anoi & apou* 'mamma och pappa'. En annan är Okopoi. Vi kallade också varandra *auwa*, därför att hans pappa Tuti och min pappa hade en brödrarelation.

Womi var en skicklig spjutfiskare. Han var lite grövre än de andra grabbarna i byn, speciellt över bröstet. Det gjorde honom exceptionellt bra på just sådant här fiske. Han kunde hålla sig under vattnet i flera minuter. Eftersom han var ganska kort kunde han också krängla sig in i trånga, mörka utrymmen på flodens botten och komma åt att skjuta iväg sitt fiskspjut mot de fiskar som levde där. Han gav sig aldrig förrän vi alla hade lagom stora fiskar som vi kunde grillar över elden och äta där på stranden.

Spjutfiske går till så att i änden av fiskspjutet sitter en elastisk gummibit. När man ska skjuta iväg det spänner man gummibiten längs spjutet, siktar och skjuter. Själva fiskspjutet kan vara av metall, ofta återanvänt från något annat, t.ex. ett trasigt paraply. Det kan också vara gjort av bambu. För att se under vatten använder fiskaren simglasögon.

Jag har aldrig varit bra på spjutfiske. För det första var jag mycket större än de andra barnen. För det andra var min hud mycket ljusare än deras. Womi och min andra sawiyanu-bror Okopoi sa ofta att mitt vita skinn lyste i mörkret och varnade fiskarna, så att de flydde. Jag valde att tro på dem, även om jag i mitt undermedvetna visste att jag helt enkelt inte var snabb nog och inte tillräckligt småväxt för att ta mig in i de trånga skrymslen i floden där fisken gömde sig.

En av de bästa fisksorterna för spjutfiske var malen, på sawiyanska *lawoi*. Den här malen kunde bli ganska stor och fet och hade inte så mycket vassa småben i sig. Tyvärr så var den supersnabb och flydde i högsta fart när fara hotade.

Några av de bästa platserna i floden för spjutfiske är där nedfallna träd orsakat att floden delvis stoppats upp. Det brukade hända när det stormade och regnade. Med djungeln på båda sidor om floden, kunde det hända att när ett stort träd föll, drog det med sig flera mindre träd. Det här orsakade en fördämning i floden. Ibland kunde de här timmerbrötarna bli så stora att floden så småningom ändrade lopp.

Fisk och andra vattenlevande varelser använder timmerbrötarna till att gömma sig i för att skydda sig mot fara. En del bygger bo där. Malen, speciellt, gillar de här platserna. Så när man vill fånga en mal hoppar en person i och simmar medflods in under timmerbröten. Då flyr fisken ut på andra sidan där en annan person är redo att skjuta mot den flyende fisken. Den här metoden kräver alltså minst två personer, helst tre. Okopoi och Womi visste att jag inte var så bra på att skjuta iväg ett fiskspjut. Men den här dagen lät de mig vara en av dem som skulle skjuta mot den flyende fisken. Jag skulle vänta där på andra sidan, redo med spjutet skjutklart när fisken flydde mot mig. Jag väntade och väntade men såg bara ynkliga små stackare, inte någon fisk som var stor nog att skjuta. Vad jag såg, däremot, var skuggan av en stor mal cirkulera under stockarna. När jag kom upp till ytan utan någon fisk på spjutet såg jag deras besvikelse. Jag berättade snabbt att jag sett skuggan av en stor fisk, kanske en mal! Man kunde nästan ta på spänningen som uppstod. Alla i gänget, vi var fler än bara vi tre, slet åt sig sina fiskspjut och fiskeglasögon och dök i. Nu var det viktigare att fånga den stora malen än att jag skulle få hjälp att fånga en egen fisk. Det förstod ju jag också. Jag höll i mig i en stor stock och försökte att inte göra några häftiga rörelser. Jag fick inte skrämra bort malen.

Helt plötsligt får jag syn på Womi där bredvid mig i vattnet. Han tecknar åt mig att följa efter honom och försiktigt simma in under den närmaste stocken. Jag hänger på. Jag förstår att han måste veta var fisken är. När vi båda har

lyckats krångla oss in under stocken ser jag Womis hand röra sig. Han pekar mot någonting som sticker ut lite ovanför en halvt begravnen stock där på flodbotten. Plötsligt förstår jag - det är den stora malen! Den rör sig med små, snabba men ändå avtagande rörelser, som om dess liv sakta höll på att rinna ut.

Womi tecknade åt mig att ta fiskspjutet från hans hand. Jag såg att det redan var skjutklart. Jag sträckte fram handen och greppade tag om det, tog några simtag och intog en ställning så att jag hade stöd bakom benen. Så siktar jag på fiskens kropp och släpper iväg spjutet. Vattnet blir snabbt grumligt, så jag förstår att jag har siktat rätt och skjutit fisken. Mina lungor brinner av syrebrist. Jag inser att jag måste upp till ytan innan jag kan hämta upp fisken som sitter fast på spjutet.

Jag fick upp huvudet över vattenytan, drog ett djupt andetag och såg att alla mina vänner stod där på stockarna och såg ängsligt åt mitt håll. Jag förstod att de hade sett vattnet bli grumligt och trott att något kanske hade hänt mig. Plötsligt vänder alla blicken mot något snett bakom mig, och jag känner Womis hand på min axel. Då brister hela gänget ut i ett glädjevrål. Womi har sträckt upp ena handen i luften, och i den håller han en stor, mörk fisk med svarta prickar och vit undersida. Det är malen! Womi berättar ivrigt hur jag hade lyckats följa fisken in i en av de mörkaste vrårna under timmerbröten och skjutit den där. "Mikaelo", skriker alla unisont och drar upp oss på stockarna.

När vi kommer upp på den vita stranden är alla jättehungriga. Några har redan gjort upp en eld. En av grabbarna har samlat lite bananblad att linda in fisken i. Någon annan har hittat vilda, ätliga blad och förberett dem för tillagning. Vi slår oss ner i skuggan på den vita stranden och

den lyckade spjutfiskehistorien berättas om och om igen. En av de yngre pojkarne rensar fisken och lägger den på en bädd av de ätliga bladen. Plötsligt böjer han sig fram och börjar undersöka den noga. Han vänder sig mot oss och påkallar vår uppmärksamhet. "Sköt du fisken två gånger", frågar han mig. Jag tittar förbryllat på honom. "Nej", säger jag, "jag sköt bara en gång." Jag ser hur han försöker fånga Womis blick. Womi stirrar in i elden och säger: "Sluta prata och se till att få fisken tillagad."

Samtalen avtog efterhand. Några av killarna reste sig och strövade iväg. De visste att det skulle ta lite tid innan fisken var färdig. Under tiden kunde man samla nötter, kokbananer och vilda fikon och på så sätt bidra till den stora festmåltiden.

När bara Womi och jag satt kvar vid elden, tittade jag på honom. Jag såg att han inte ville möta min blick.

"Womi?"

"Womi?"

Han rör lite på huvudet och nickar för att visa att han hör mig. Han ser på mig och sakta och tydligt säger han: "Du sköt malen." Sedan såg han in i elden igen. Diskussionen var kort och slutgiltig.

Det finns fler sådana här berättelser om osjälvishet. Sawianu-folket söker inte sin egen ära.

Det var viktigt för dem att jag var inkluderad och fick lära mig allt vad det innebar att jaga, fiska, samla och överleva i jungeln lika bra som de. Som barn tog jag det här för givet. Som vuxen kan jag bli rörd till tårar och känner en otrolig tacksamhet.

Jag vet att Womi var tacksam att han hade en plats i våra liv. I gengäld ville han att jag skulle veta att jag var ett sawianu-barn och en av dem. Han ville att jag skulle känna att jag hade bevisat det den där dagen vid floden när jag sköt gammel-malen.

Med det lilla smakprovet på vår kommande bok tillönskar vi er en
God Jul och ett Gott Nytt År.

Mike, samt Britten & Sören.